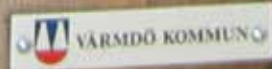

HÄSTAR I VÄRMDÖ

BILAGA TILL ÖVERSIKTSPLANEN 2010–2030

VÄRMDÖ KOMMUN

Hästar i Värmdö - Bilaga till översiktsplanen

Värmdö kommun • Skogsbovägen 9-11 • 134 81 Gustavsberg

Telefon: 08-570 470 00 • Fax 08-570 483 05

E-post: varmdo.kommun@varmdo.se

Hemsida www.varmdo.se

Produktion: Värmdö kommun

Layoutarbete: Moa Öhman

Omslagsbild: Ridstig, Patrik Stenberg

Foto: Patrik Stenberg, Marielle Andersson, Vision Häst Värmdö, kommunens bildarkiv

FÖRORD

Hästitresset är stort i Värmdö kommun. Idag finns cirka 100 hästhållningar med runt 900 hästar. Kommunen har upplevt en ökning i antalet hästar under de senaste 10-15 åren. Intresset visar inga tecken på att avta utan en fortsatt ökning är att vänta även i framtiden. Hästar och ridsport en viktig fritidsaktivitet för främst flickor. Värmdö kommun vill främja ridintresset i likhet med andra sport- och fritidsaktiviteter och ser även en viss samhällsekonomisk potential i näringen.

Denna rapport är ett resultat av ett samarbete mellan Värmdö Kommun och Vision Häst Värmdö för att fastställa hästnäringens behov och redovisa det som underlag i översiktsplaneringen. Rapporten ingår i en serie bilagor till kommunens översiktsplan 2010-2030. Målsättningen är att kartlägga förutsättningarna för ridsport och tydliggöra möjligheterna att utöva aktiviteten på ett säkert sätt. Samtidigt är det viktigt att ställa hästhållningens behov i kontrast till annan markanvändning och önskemål från andra som bor i kommunen.

Kartläggningen ger fakta om förutsättningar att rida i Värmdö samt visar var man främst rider. Kartläggningen kan användas som underlag för att kunna svara på var behov och problem inom ridsporten finns och vad som bör prioriteras i planläggning. Genom att införliva hästhållningen i den översiktliga planeringen kan den diskuteras på ett övergripande plan och hanteras i ett mer långsiktigt perspektiv för att möjliggöra en lämplig avvägning mellan, eller sammanvägning av olika intressen.

Rapporten är framställd av Moa Öhman, utredare. I sammanställningen har även Hans-Åke Antonsson, fritidschef och Patrik Stenberg, översiktsplanerare deltagit.

Värmdö mars 2010

Lars Fladvad
Utvecklingschef

INNEHÅLL

ALLMÄNT OM HÄSTSPORT	5
Hästen i samhället	5
Hästens samhällsekonomiska betydelse	5
Hästnära boende	5
Hästbyar	6
Hästen i landskapet	6
LAGAR OCH REKOMMENDATIONER	7
Plan- och bygglagen	7
Miljöbalken	7
Djurskyddslagen	8
Boverkets allmänna råd	8
Nya rön	8
Lokala rekommendationer	9
Servitut som skyddszon	10
Trafikregler	10
Allemansrätten	10
Kommersiellt nyttjande	11
RIDVERKSAMHETER I VÄRMDÖ	11
Ridvägar och stigar	12
Ridskolor och stall	14
Enskild hästhållning	14
Ridklubbar	14
Nätverk	14
Farstalandet och Ormingelandet	16
Ingarö	18
Värmdölandet och Fågelbrolandet	20
Vindö och Djurö	22
RIDSPORTENS ÖNSKEMÅL	24
KÄLLFÖRTECKNING	25

ALLMÄNT OM HÄSTSPORT

Hästitresset och hästtätheten har ökat kraftigt under de senaste åren. Idag är Sverige det näst hästtätaste landet inom hela EU, bara Danmark har fler hästar. En halv miljon människor rider regelbundet i Sverige idag och ytterligare en halv miljon har regelbunden kontakt med hästar. I Värmdö hör ridsporten till en av de vanligaste fritidsaktiviteterna för barn och ungdomar.

Majoriteten av dem som utövar ridsport i Sverige är kvinnor och flickor. Ridsporten är den näst största idrotten efter fotboll. I genomsnitt når ridsporten ut till mer än fem procent av landets ungdomar mellan 10-13 år.

Sporten har gått från att vara helt mansdominerad till att bli en av världens mest jämlika sporter. Ridning är också betydelsefullt för många med funktionsnedsättning och kan användas i friskvård och rehabilitering.

Hästen har ofta en dubbel betydelse för barn, ungdomar och personer med funktionsnedsättning då de kan finna en meningsfull sysselsättning genom att rida, köra eller hantera hästar samtidigt som de utvecklar sociala färdigheter.

Hästen i samhället

De flesta hästar hålls idag som hobby och i tävlings syfte av människor som har sin främsta inkomst från en icke agrar näring. Från att tidigare ha varit en del av det traditionella lantbruket har numera hästarna kommit att bli alltmer integrerade i det övriga samhället. Detta skapar både möjligheter och problem.

Hästar har idag en social, kulturell och ekonomisk betydelse för samhället. Samtidigt kan hästnäring orsaka slitningsskador på väg och mark och kan framkalla allergiska reaktioner bland närboende.

Hästens samhällsekonomiska betydelse

Hästsektorn i Sverige omsätter idag cirka 20 miljarder kronor årligen och har därmed en stor betydelse för jordbrukssektorn, men även för turismen. Hästnäringen är idag jordbrukets femte största inkomstkälla och allt fler lantbruksföretagare diversifierar sin verksamhet genom att t.ex. inackordera hästar och producera hästfoder.

Den svenska hästturismen anses fortfarande vara en relativt ny del av hästnäringen men Sverige har förutsättningarna för att utveckla näringen, det vill säga traditionen, naturen, miljön och hästarna för att etablera ett resmål. Större delen av dem som arbetar inom hästnäringen idag ser sig dock inte som ett turistföretag.

Hästnära boende

Möjligheten att utöva ridsport i närheten till sin bostad kan öka inflyttningen till en kommun. Värmdö kommun är en storstadnära landsbygds kommun med möjlighet till bostadsnära hästhållning och med potential att utveckla hästnäringen. Att framhålla Värmdö som en hästkommun kan locka många människor, inte minst familjer som väljer att byta livsstil som ett resultat av hästitresset.

Hästbyar

En hästby ger hästintresserade familjer möjlighet att bo i närheten av sina hästar. Idén är förhållandevis ny och bygger på att invånarna kan minska sina omkostnader med gemensamma anläggningar för hästar. Invånarna delar intresset för ridsport och boende kan bl.a. dela på träningsfaciliteter som banor, ridhus och ridslingor.

Hästen i landskapet

Ridsport ställer specifika krav på anläggningar och möjlighet för häst och ryttare att komma ut i landskapet. Att röra sig utomhus är viktigt för hästens mentala hälsa. Hästarna betraktas i laglig mening som ett fordon, vilket ger dem rätt att färdas på vägar på samma sätt som bilister och cyklister, men säkerhetsaspekter hindrar dem ofta från att göra detta. Därför hänvisas ofta hästekipage till samma motionsspår som gående och cyklister utnyttjar. Trottoar, gång- och cykelvägar får inte användas av ridande. När de ska samsas på samma ytor uppstår lätt konflikter.

I frågor som rör hästen i landskapet måste hänsyn tas till intressekonflikter mellan hästhållningen, markägare, annan markanvändning och andra boende i samhället. En tredjedel av alla hästar i Sverige idag finns nära tätorter. Detta förstärker konflikten ytterligare när allt fler hästar och människor ska samsas på små ytor.

En bidragande faktor till konflikten är att väg och mark kan ta skada av att hästar rör sig där. Extra stor är risken för detta under vinterhalvåret. Men ridsporten åstadkommer inte bara skada utan många upplever en äng med betande hästar som ett vackert inslag och en viktig del av vårt kulturarv. Hästhållning kan dessutom fungera som landskapsvård då hästarna hjälper till att hålla landskapet öppet. Detta sker dels genom att hästarna själva direkt betar och dels genom det faktum att de behöver grovfoder som odlas och skördas på åkrarna.

Hästen har under senare år utgjort det vanligaste betesdjuret på fastlandet i Värmdö. I skärgården är får och nötkreatur vanligare. Dessa betesdjur förväntas även öka på fastlandet genom projekt som främjar naturbete.

Vissa markägare har invändningar mot att ha häst som betesdjur eftersom de sägs orsaka mer skada än andra betesdjur. Problem uppstår främst i samband med att det är för dålig betestillgång eller rörelseyta (som i rasthagar) eller när markerna är för blöta.

LAGAR OCH REKOMMENDATIONER

Ett antal lagar och rekommendationer på nationell och lokal nivå styr hästhållningens lokalisering och utformning samt ryttarnas möjlighet att röra sig på mark och väg med hästar.

Plan- och bygglagen

Fysisk planering och bygglovsgivning handlar om hur mark- och vattenområden ska användas för bebyggelse, infrastruktur och verksamheter. I 2 kap 1 § i plan- och bygglagen, PBL föreskrivs bland annat att mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. I 3 § stadgas dessutom att bebyggelse ska lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till de boendes och övrigas hälsa. Med planbestämmelser finns möjlighet att genom skyddsbestämmelser eller på annat sätt förebygga, begränsa och förhindra befarade risker och olägenhet, som annars kan uppkomma vid lokalisering av bostäder, skolor m.m. i närheten av hästhållning. Vidare fastställer PBL att byggnader, t.ex. en ridanläggning ska placeras och utformas så att de eller deras avsedda användning inte medför fara eller betydande olägenheter för omgivningen.

I områden med detaljplan krävs enligt 8 kap, PBL bygglov för att uppföra, bygga till eller på annat sätt ändra ekonomibyggnader för jordbruk. Ett ridhus eller stall som används för träning av hästar som finns på en lantgård samt drivs som lantbrukarföretag är att betrakta som en ekonomibyggnad. Utanför detaljplanelagt område har ekonomibyggnader

(definition enligt ovan) för jordbruk undantag från bygglovsplikten. Om ridhuset i huvudsak används för träning av ryttare/ekipage som inte tillhör lantbrukarföretaget betraktas ridhallen som en idrottshall, varvid bygglovsplikt gäller även utanför detaljplanelagt område.

Miljöbalken

Miljöbalken innehåller regler som har betydelse för prövningen av förhållandena vid befintlig och tillkommande verksamheter som kan påverka miljön och hälsan. Vid bebyggelse i grannskapet till hästhållning är det verksamhetsutövarens uppgift att se till att inte olägenhet uppstår. Kommunen har ansvar för den lokala tillsynen över hälsa och miljö. De bestämmelser som oftast aktualiseras i samband med olägenheter i hästhållning finns i miljöbalken, 9 kap, Miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Här anges att med olägenhet för människors hälsa avses störning som enligt medicinsk eller hygienisk bedömning kan påverka hälsan menlig och som inte är ringa eller helt tillfällig.

Av förordningen om miljöfarlig verksamhet framgår att för anläggningar med 100-200 djurenheter (motvarande en häst inklusive föl upp till sex månader) krävs anmälan till kommunen. Anmälningsförfarandet är en form av lokal myndighetsutövning där verksamhetens plats och omfattning prövas med stöd av balkens regler. Vid prövning kan villkor ställas. För anläggningar överstigande 200 djurenheter krävs tillstånd av Länsstyrelsen. Tillståndsplikten är en mer omfattande prövning av en verksamhet.

Enligt den 39 § i förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd finns möjligheter för kommunen att meddela kommunala föreskrifter att häst inte får hållas inom områden med detaljplan eller områdesbestämmelser utan tillstånd av den kommunala nämnden. I Värmdö kommun finns lokala föreskrifter sedan 2008. Se avsnitt om Lokala rekommendationer nedan.

Djurskyddslagen

Djurskyddslagen utgår från att djur ska behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom. Den som yrkesmässigt eller i större omfattning håller, föder upp, upplåter säljer eller emot hästar för förvaring eller utfodring måste ha tillstånd av länsstyrelsen enligt djurskyddslagen. Syftet med tillståndsplikten är att se om hästhållningen uppfyller eller har möjligheter att uppfylla krav enligt miljöbalken och djurskyddslagen.

Enligt 16 § djurskyddslagen krävs tillstånd för yrkesmässig verksamhet. För inte yrkesmässig verksamhet krävs tillstånd enligt samma lag för:

1. Hållande av 10 eller fler hästar äldre än 24 månader,
2. Uppfödning av 4 eller fler hästar per år,
3. Upplåtande av 4 eller fler hästar per år
4. Försäljning av 4 eller fler hästar per år från egen uppfödning,
5. Försäljning av 4 eller fler hästar per år från

annans uppfödning, samt

6. Förvaring eller utfodring av 4 eller fler hästar

Djurskyddsförordningen ställer krav på att stall för fem hästar eller fler på förhand ska godkännas från djurskydds- och djurhälsosynpunkt innan det får uppföras, byggas till eller byggas om, s.k. förprovning. Detsamma gäller när ett stall eller en anläggning ändras på ett sätt som är av väsentlig betydelse från djurskydds- och djurhälsosynpunkt.

Enligt Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om hästhållning 4 §, ska djur hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt. De allmänna kraven på rastning och utevistelse anges att hästar normalt sett dagligen ska ges möjlighet att röra sig fritt i sina naturliga gångarter. Rastningen ska vidare ske utomhus i rast- eller beteshagar. Där möjlighet saknas att anlägga rast- eller beteshagar kan sådan rastning istället ske i ridhus, paddock eller motsvarande. Det finns inga rekommendationer på hur stora hagarna ska vara.

Boverkets allmänna råd

Hästallergi anses vara en särskilt besvärlig pälsdjursallergi eftersom hästar avger stora mängder allergen. Idag är cirka fem procent av befolkningen allergisk mot häst. Den allmänna ambitionen från samhällets sida är att skydda hästallergiska människor från ofrivillig exponering av allergen. För att kunna göra detta och för att skydda boende från

lukt, flugor och andra olägenheter har Boverket satt upp allmänna rekommendationer gällande avstånd mellan hästanläggning och bostäder. Enligt Boverkets allmänna råd från 1995 ges förslag på skyddsavstånd. Länsstyrelsen i Stockholms län tillämpar rekommendationerna i sina bedömningar.

De avstånd som rekommenderas är:

- ❖ Från stall och rasthage till skola 500 m
- ❖ Från tillståndsgivet stall med mer än 100 hästar till bebyggelse 500 m
- ❖ Från stall och rasthage till bebyggelse 200 m
- ❖ Från bete och anlagd ridstig till idrottsplats 200 m
- ❖ Från bete och anlagd ridstig till sammanhållen bebyggelse 100 m

Nya rön

Under senare år har forskning kommit med ny kunskap om hur hästallergener sprids. Detta har fått Länsstyrelsen i Skåne att göra bedömningen att riktlinjerna från Boverket inte är tillräcklig vägledning i enskilda planärenden. Länsstyrelsen i Skåne menar att man i bedömningen om ett områdes lämplighet för hästhållning bör väga in områdets karaktär. De menar att det är mer accepterat med hästar i en lantlig miljö än i tät bebyggelse och att även storleken på hästanläggningen har stor betydelse för dess påverkan på omgivningen. Även topografien, förhärskande vindriktning samt avskärmande vegetation eller byggnader bör spela in i bedömningen. De nya rönen gör att avståndsgränserna troligen kommer att bli mer flexibla i framtiden.

Forskning visar att människor transporterar allergen med bland annat kläder och därför är det viktigt att tänka på att det alltid bör finnas dusch och möjlighet till klädombyste i hästanläggningar.

Lokala rekommendationer

Den tätortsnära hästhållningen behandlas på olika sätt i olika kommuner genom riktlinjer i lokala föreskrifter för hälsa och miljö. Värmdö kommun framhåller att djurhållning, så som hästhållning kan leda till störningar i form av lukt och buller. Enligt lokala föreskrifter meddelade av kommunfullmäktige den 26 november 2008, § 286 får hästar och andra djur inte hållas inom planlagda områden utan tillstånd från bygg-, miljö- och hälsoskyddsnämnden. Utanför detaljplanlagda områden krävs inget tillstånd, men hästhållningen ska uppfylla samma kriterier som tillståndspliktiga hästhållningar. Det är numera länsstyrelsen som har tillsynen över djurhållningen. Därmed prövar de ansökningar gällande tillstånd enligt 16 § djurskyddslagen.

De lokala riktlinjerna i Värmdö föreskriver att alla hästhållningar ska ha en sammanlagd betesmark på minst en hektar per tre djurenheter (en häst = en djurenhet) i omedelbar närhet till hästhållningen. Det räcker inte med sommarbetesmarker och endast en mindre rasthage vid stallet. Till betesmark räknas endast mark av lämplig struktur, dvs. den ska ha en växtlighet och lämpa sig för hästarna (välldränerat etc.). Avsikten med en minsta storlek på betesmark är att hästhållningen inte ska belasta naturen med näringsämnen. Skyddsavstånd till diken och andra

vattendrag avser också att skydda miljön. Hästar ska hållas enligt djurskyddslagen och Jordbruksverkets föreskrifter. Skötsel, rätt utformat stall/ligghall och lämpliga rasthagar/beteshagar är viktiga aspekter som regleras i ovanstående lag och föreskrift. Avsikten är att hästarna ska behandlas väl både vad gäller skötsel och fysisk miljö. Vid tillsyn kontrollerar länsstyrelsen att djurmiljön är bra.

Lokala riktlinjer för skyddsavstånd

Bygg-, miljö- och hälsoskyddsnämnden i Värmdö har beslutat riktvärden för skyddsavstånd vid djurhållning. Skyddsavstånden avser att skydda omgivningen från olägenhet från hästhållningen. Mellan stallar och bostäder ska rekommenderade skyddsavstånd tillämpas. Hälsoriskerna på grund av allergener gör att skyddsavstånd bör tillämpas intill bostäder, skolor eller övriga allmänna platser där folk normalt vistas dagligen. För större befintliga djuranläggningar rekommenderas 200 meter och avståndet till beteshagar bör vara 100 meter. Vidare anger kommunen att ridvägar och enstaka betande djur inte bör finnas närmare bostäder än 50 meter.

Avståndet mellan rasthagar och vattentäkt bör inte vara mindre än 50 meter. Kring verksamheter med små risker eller enstaka hästar bör 50 meter zon avsättas.

Kommunen är öppen till mer flexibla lösningar gällande avstånd till hästhållning i takt med att ny forskning visar på avståndets betydelse för spridning av allergener. Det är viktigt att ha i åtanke att i prövning i rätten görs bedömningar baserade på

rättspraxis med stöd av bland annat Boverkets allmänna råd. Vid tidigare överklaganden har klaganden (allergikern) fått rätt i de flesta fall.

Det är möjligt att skapa skyddszoner gällande hästhållningen med någon form av servitut (Jordabalken 4 kap.). Servitut är en rättighet som upplåts i en fastighet till förmån för annan fastighet och ger möjlighet att lösa olika former av praktiska problem i avtal. Servitut är en i tiden obegränsad rättighet som gäller mellan fastigheter och rätten är oberoende av framtida ägarskiftet. Servitutsbildning är mycket vanligt och ger möjlighet att lösa olika former av praktiska problem i förhållanden mellan fastigheter. Ett servitut kan uppkomma genom skriftligt avtal mellan fastighetsägarna s.k. rättshandlingsservitut.

Servitutsavtalet är en skriftlig handling som upprättas av den tjänande fastighetens ägare och anger den härskande och tjänande fastigheten samt ändamålet med upplåtelsen. Detta kan utnyttjas vid frågor kring hästhållning. Exempel på detta är att hästhållningen skrivs in i ett servitut mellan två fastighetsägare så att möjligheterna att behålla den inte förändras vid ombyggnation eller liknande, då annars rekommenderade avstånd kan påverka utfallet.

I Värmdö kommun har servitut använts i samband med bygglovsgivning för att ömsesidigt komma överens om att bebyggelsen får utvecklas intill djurbete och att djurbete ska få bibehållas intill bostäder.

Trafikregler

Om man leder hästen eller rider gäller bestämmelserna om fordon i tillämpliga delar. Kör man med häst och vagn (eller släde) är ekipaget ett fordon. Trafikreglerna, som gäller både på väg och i terräng, hittar man i trafikförordningen (1998:1276). Där föreskrivs att ett hästekipage ska färdas på höger sida av vägen, så nära kanten som möjligt. Om det finns vägren ska den användas. Bestämmelserna om väjningsplikt och stopplikt gäller för ett hästekipage, även om de kommer från terräng.

Det är inte tillåtet att rida på trottoarer, gång- eller cykelbanor samt motorväg. Alla trafikanter ska iakttä den omsorg och varsamhet som krävs för att undvika olyckor.

Även om hästar betraktas som ett fordon innefattas de inte av terrängkörningslagen som enbart gäller motorfordon. Ridning och körning med häst är således tillåtet på de flesta vägar och i terrängen enligt allemansrätten.

Allemansrätten

Allemansrätten är ingen lag, utan bygger på gamla sedvänjor som ger rättigheter och skyldigheter samt frihet att fritt röra sig över andras marker under förutsättningar som respekt för naturen, markägare och andra människor som vistas där. Ridning ingår i allemansrätten.

Allemansrätten ger ryttaren möjlighet att rida fritt i naturen så länge inte skador uppstår. Det är den enskilde ryttaren eller en eventuell ridklubbs ansvar att välja områden, vägar eller stigar där man får rida. Det är inte tillåtet att rida på mark där det finns risk att orsaka skada. Skada på skog, mark och väg kan lätt uppkomma, speciellt under vinterhalvåret. Hästar är tunga djur och deras kroppstyngd fördelas på små ytor. Det leder till stora skador på mark och vegetation, speciellt då underlaget är blött. Ryttare hänvisas därför ofta till vägar och stigar.

Allemansrätten begränsas av bestämmelser i flera lagar, framförallt brottsbalken men även miljöbalken. I brottsbalken fastställs att den som utan lov färdas över tomt, plantering eller annan äga som kan ta skada, kan dömas för tagande av olovlig väg (12 kap 4 §). Detta gäller således även ett hästekipage.

Miljöbalkens 2 kap. innehåller allmänna hänsynsregler som gäller vid all verksamhet i naturen. Här fastställs att ryttaren måste visa hänsyn i skog och mark. Allemansrätten berör också nyttjandet av vägar. Det skiljs på statliga vägar (allmänna vägar), kommunala vägar (gator), enskilda vägar med statsbidrag och enskilda vägar utan statsbidrag (privata), skogsbilvägar och ägovägar. Normalt sett råder inget förbud att rida på enskild väg men markägaren har rätt att förbjuda ridning och kräva skadestånd om ridning förorsakar stor skada på vägen. För att markägaren ska få sätta upp skyltar som förbjuder ridning krävs tillstånd från kommun eller länsstyrelse, beroende på om vägen är belägen i tätbebyggt område eller inte. Det är också möjligt att reglera ridning på enskild väg med hjälp av lokala trafikföreskrifter i tätbebyggt område. I nationalparker och naturreservat gäller särskilda regler som oftast inskränker allemansrätten. I allmänhet är det förbjudet att rida på annat än markerade stigar och leder.

Kommersiellt nyttjande

Allemansrättens regler utformades med tanke på enskilda personers rörelsefrihet i skog och mark, inte för att någon affärsmässigt ska använda marken. I miljöbalken, 2 kap. finns bestämmelser som berör

allemansrätten och organiserade verksamheter, så som ridskolor.

Den som arrangerar organiserade aktiviteter på annans mark betraktas som verksamhetsutövare, och har skyldighet att:

- ❖ Skaffa nödvändig kunskap om bl.a. allemansrättens förutsättningar.
- ❖ Vidta skyddsåtgärder och försiktighetsmått för att undvika skada och olägenhet. Med tanke på hästens stora marktryck bör man räkna med påverkan på all mark utom på hårdgjorda ytor. Det är därför lämpligt att få markägarens tillstånd till nyttjade av mark, stigar eller vägar.
- ❖ Välj lämplig plats för verksamheten för att minska risken för skada och olägenhet.
- ❖ Informera deltagarna om allemansrätten och det ansvar som följer av den.

En prejudicerande dom i Högsta Domstolen 1996 ger vägledning om hur allemansrätten ska tolkas vid kommersiellt nyttjande av annans mark. Där konstateras att allemansrätten kan nyttjas kommersiellt och av många personer samtidigt. Det finns därmed inget uttryckligt stöd i lagstiftningen för en markägare att hindra organiserat eller kommersiellt nyttjande av marken så länge det sker utan skada eller olägenhet. Om nyttjandet medför påtaglig skada eller olägenhet för markägaren får inte allemansrätten längre användas på det sättet. Markägaren kan då förbjuda ridning.

När marken utnyttjas regelbundet är risken stor för att verksamheten ger upphov till skador och olägenheter. Därför är det viktigt att alltid markägarens tillstånd vid den här kommersiellt nyttjande av annans mark.

Miljöbalken, 12 kap 6 § föreskriver även att anmälan för samråd med kommun eller länsstyrelse ska ske vid verksamhet eller åtgärd som kan medföra förändring av naturmiljön. Det kan gälla större eller regelbundet återkommande arrangemang, eller för vissa anläggningar för friluftsliv och naturturism. Samråd bör i sådana fall ske även med berörda markägare. Vid behov kan kommunen eller länsstyrelsen förelägga den som gjort anmälan att vidta åtgärder för att förebygga skador på naturmiljön och i värsta fall förbjuda dem. Den som orsakar skada i samband med friluftsliv kan bli skadeståndsskyldig. Den som vållar skada på egendom uppsåtligen eller av oaktsamhet är enligt allmänna regler skyldig att ersätta skadan. Här kan man kräva att ett kommersiellt företag visar särskilt omdöme och särskild hänsyn till markägaren. Ryttaren kan själv, genom medvetenhet, minska tänkbar skadeverknin genom att undvika ömtålig mark, mjuka underlag och vara extra uppmärksam när det är blött.

RIDVERKSAMHETER I VÄRMDÖ

Kommunen är positiv till utvecklingen av hästnäringen. Värmdös spridda men områdesvis täta bebyggelse ger möjligheter till häst och hästsport i närområdet. En utveckling av hästnäringen är positivt även för företaget, speciellt bland kvinnor. Det är viktigt även för att ett stort fritidsintresse för unga flickor gynnas. Genom att framhålla Värmdö som en kommun med väl utvecklad hästnäring kan hästintresserade personer komma att bosätta sig i området.

Totalt finns ungefär 100 hästhållningar i Värmdö och det uppskattade totala antalet hästar är 900. Denna siffra bygger på en inventering från 2006. Flest hästar finns på Värmdölandet. Den största ökningen i antalet hästar under senare år har skett på Ingarö. Idag beräknas mer än 100 hästar finnas där.

En stor del av kommunens invånare är positiva till betande djur i sin närhet men inte alla, vilket måste tas i beaktning i planarbete och tillsyn. Orsaken kan vara dels allergiska besvär och dels störningsmoment som lukt och avföring. För att kunna stödja en hållbar hästhållning och ridsport bör kommunen se över vilka platser som kan vara lämpliga för utveckling inom hästnäringen och motsatt vilka områden som bör fredas från hästar. Enligt Värmdös lokala föreskrifter ska djur inte hållas inom planlagda områden. Därför är det viktigt att utgå från var detaljplaneområdena är belägna idag i förhållande till ridanläggningar och se till att nya bostadsområden lokaliseras där konflikter inte uppstår. Likaså ska ridsporten främst utvecklas i områden där skyddsavstånden kan upprätthållas.

Ridvägar och stigar

Om hästarna inte får möjligheten att motioneras och ridas utomhus finns ingen möjlighet att utveckla hästnäringen i praktiken. Ridstigar och vägar är därför viktiga för att verksamheterna ska kunna utvecklas på ett hållbart sätt. För hästintresserade finns också en säkerhetsaspekt. Ett nät av ridstigar innebär att ryttaren kan rida längre sträckor utan att behöva komma i konflikt med trafik och tätbebyggelse.

De vägar och stigar som idag nyttjas för ridning redovisas på kartan på nästa sida. Arbetet att kartläg-

ga dessa har skett i samarbete med nätverket Vision Häst Värmdö som har bidragit med underlag. De beskrivs även mer ingående i kommande avsnitt.

Kommunens budget år 2009 hade en post med avsatts för gång- och cykelvägar som även inkluderade ridvägar. Syftet är att efter prioriterade objekt som behövs för att knyta ihop förändringsområden och höja säkerheten kunna göra vissa initiativ även för ridsporten. Främst för att minska konflikter och risker.

Större delen av de vägar och stigar som nyttjas av ryttare i kommunen används utan att det finns avtal med markägare för att nyttja dem för ridning. Kommunen har inte tagit ställning till om den fortsatta möjligheten att nyttja vägarna/stigarna för ridning i samband med denna redovisning. Eftersom Värmdö kommun äger väldigt lite mark och de allra flesta vägarna är enskilda måste hästnäringen ha kontakt med markägare för att säkerställa ryttarnas förutsättningar att nyttja stigar och vägar för ridning. Det är därför viktigt att hästnäringen själv arbetar med att skriva avtal med markägare. Vid anläggning av nya ridvägar eller stigar är det viktigt att ta hänsyn till pågående markanvändning och att ridvägen inte ska medföra väsentlig skada.

De vägar och stigar för ridning som finns utpekade på kartorna i bilagan syftar att klarlägga var de största konflikterna och farligaste sträckorna är. Att vägar och stigar ej är utmärkta som farliga betyder inte att det är problemfritt eller säkert att rida där.

VÄGAR OCH STIGAR SOM ANVÄNDS FÖR RIDNING

— Väg/stig som för närvarande används för ridning

Ridskolor och stall

I dagsläget finns fyra stora ridskolor i Värmdö kommun och de är belägna på Värmdölandet och Fars-talandet. De stora ridskolorna är Värmdö Ridklubb, Siggesta Ridskola, Skärgårdens Rid- och Friskvård-center (Gustavsbergs ridskola) och stall Beatelund. Stall Beatelund är en ridskola med islandshästar. Alla ridskolorna i Värmdö kommun har även inackordering av privathästar. Det finns även ett antal stall i kommunen som bedriver ridskoleverksamhet i liten utsträckning, framförallt för mindre barn.

I Värmdö finns flera stall i varierande storlek med inackordering av hästar. De flesta tätortsnära stallen riktar sig till hästägare som rider sina egna hästar och är delaktiga i hästens skötsel. Vissa av ridskolorna och stallen äger egen mark och rider och motionerar hästarna på denna. Flera ridskolor och stall är däremot hänvisade till mark som ägs av någon annan.

Enskild hästhållning

I Värmdö finns även ett stort antal gårdar med enskild hästhållning. Dessa är utspridda i kommunen på Värmdölandet, Vindö, Ormingelandet och Ingarö.

Ridklubbar

I Värmdö finns sex stycken ridklubbar som alla är ideella föreningar anslutna till Svenska Ridsportförbundet. Den största ridklubben är Gustavsbergs Ryttarsällskap. Klubben har idag cirka 550 stycken medlemmar. Medlemmarna består av ridskoleryttare och privatryttare. Två tredjedelar av medlemmarna är juniorer.

Förutom Gustavsbergs Ryttarsällskap finns två till stora ridklubbar som heter Värmdö Ridklubb och Siggesta Ryttare. De övriga, lite mindre ridklubbar i kommunen är Fågelbro Ridklubb, Sandö Sportryttarförening och Vindö Ryttarsällskap.

Nätverk

I kommunen finns ett nätverk som heter Vision Häst Värmdö. Det startade år 2005 och består av personer med hästar som hobby eller yrke. Ett av målen för Vision Häst Värmdö är att få kommunen, markägare, exploatörer att ta hänsyn till hästarnas behov i samhällsplanering, så att behov av mark för stall, hagar och ridvägar inte glöms bort. Andra mål är att tydliggöra vad hästarna kan erbjuda samhället; naturvårdare, friskvårdare, rehabiliterare, kontaktskapare, genererar företag, arbetstillfällen och skatteinkomster. Nätverket ingår i Värmdö Föreningsråd.

I detta avsnitt beskrivs ridsportens intressen i Värmdö gällande vägar och stigar. Hästnäringen har själv bidragit med material vilka vägar och stigar de frekvent nyttjar för ridning i kommunen idag men även vilka sträckor och övergångar som upplevs som osäkra. Vidare redovisas hästnäringens önskemål gällande fler ridvägar och stigar.

De övergångar och vägsträckor som upplevs som osäkra och som hästnäringen anser behöver åtgärdas beskrivs i text och redovisas i kartor. Förslag till åtgärder från hästnäringen ges. Även var önskemål om fler stigar och vägar för ridning beskrivs. Två områden där hästhållning i framtiden inte kan fortgå i samband med tillkommande bebyggelse redovisas. Beskrivningen och materialet är uppdelat i fyra områden. Dessa är:

- ❖ Farstalandet och Ormingelandet
- ❖ Ingarö
- ❖ Värmdölandet och Fågelbrolandet
- ❖ Djurö och Vindö

Alla ryttare, stall och mindre hästhållningar i Värmdö har inte bidragit med information. Med all säkerhet finns fler vägar och stigar i kommunen som nyttjas för ridning.

Farstalandet och Ormingelandet

På Farstalandet och Ormingelandet finns idag cirka 200 hästar. I dagsläget använder hästanläggningarna på Farstalandet både ridvägar norr och söder om väg 222. Här rider bland annat Skärgårdens rid- och friskvårdcenter som är en av landets största ridanläggningar med plats för 80 hästar plus gäststall och två ridhus. Anläggningen har cirka 500 elever varav majoriteten är barn och ungdomar. Det finns tre vägportar under väg 222 som ryttarna nyttjar. Den mest frekventerade är vid Hålludsavfarten. Genom ett avtal med markägaren har beten och ridstigar reglerats i delar av området. För att kunna komma till södra sidan av väg 222 har Vision Häst Värmdö, JM och Värmdö kommun efter diskussion enats om en sträckning från torpet Ekbacken till vägen som går till torpet, vilket bekräftats i brev från kommunen till JM.

Skärgårdens rid- och friskvårdcenter och stallen Beatelund och Lillängsgården nyttjar området vid Hålludden. Totalt rör sig närmare 140 hästar här. Beatelund som har islandshästar har möjlighet att idag rida i området men för att större hästar ska kunna göra detta behöver viss röjning ske. För att detta ska kunna genomföras måste ridsporten teckna avtal med markägare.

I detaljplanen för Ekbacken har et i natur/naturpark markerats ytor för ridstigar och bete. Meningen är att hästar och ryttare ska kunna finnas i området och ta sig genom det utan att störa verksamheter som etableras här. Målsättningen är

att skapa möjligheter för ryttare i Gustavsberg att komma till markerna söder om väg 222.

Vissa konflikter har uppstått vid Tjustviksrundan på Farstalandet mellan ryttare och husägare. Idag är stigarna en delad gång- och ridväg som kommunen skyltat. Husägarna har klagat på att hästarna går för nära tomterna och därför har frågan väckts om det är möjligt med en annan sträckning för ridande.

På den norra delen av Ormingelandet är stallet Skevik beläget. Stallet är lokaliserat i närheten av Lagnövägen. För att ta sig till ridanläggningarna från stallbyggnaden måste ryttarna korsa vägen. Lagnövägen trafikeras bland annat av tung trafik till och från Kovikstippen. Djupa diken i anslutning till vägen gör att det inte finns några möjligheter för ekipaget att kliva åt sidan. Övergången av vägen upplevs som osäker av ryttare.

För att utveckla hästnäringen på Ormingelandet och Farstalandet är Ålstäket en strategiskt, viktig punkt. I dagsläget är det svårt att ta sig över till Värmdölandet på ett säkert sätt. Hästnäringen önskar en utredning gällande lösningar som kan vidtas när området bebyggs. Området består idag av skogsmark och en banvall.

I Mörtlös finns i dagsläget två mindre stall som har korttidskontrakt. I och med att området detaljplanläggs för permanent bebyggelse är det olämpligt för hästhållning.

- Befintliga vägar/stigar som för närvarande används för ridning
- Önskade vägar/stigar för ridning
- - - Farliga sträckor
- Farliga övergångar

RIDINTRESSEN - FARSTALANDET & ORMINGELANDET

Ingarö

På Ingarö finns uppemot 100 hästar idag. Evinge stall med cirka 15 hästar har problem med att ta sig till sin sommarhage som kräver ritt på Eknäsvägen. Hästarna brukar ledas på sträckan som är mellan 50-75 meter. Markägaren har sagt nej till att anlägga en ridväg vid sidan av.

Kulla-Karby är för närvarande föremål för planläggning. Programarbetet syftar till att utarbeta riktlinjer för en bebyggelseutveckling med 100-150 bostäder. Området är väldigt populärt strövområde som även används för ridning av ryttare från fyra olika stall. I planarbetet är det önskvärt att det lämnas ridpassager för att ryttarna inte ska bli utestängda från området.

I de västra delarna av Ingarö finns många stall och flertalet småvägar och stigar används för att rida på i området. Det finns önskemål från ryttarnas sida att kunna ta sig över Ingaröbron för att kunna nyttja väg och stig i Ormingelandet. Bron är väldigt smal vilket kan försvåra en övergång, men hästnäringen hoppas på ett formellt tillstånd för att få leda hästar på gångbanan över bron.

- Befintliga vägar/stigar som för närvarande används för ridning
- Önskade vägar/stigar för ridning
- - Farliga sträckor
- Farliga övergångar

RIDINTRESSEN - INGARÖ

Värmdölandet och Fågelbrolandet

På Värmdölandet och Fågelbrolandet finns uppskattningsvis mer än 400 hästar. Många av dessa finns i de centrala delarna av Värmdölandet runt Evlinge och Nora. Vid Älvsby finns en övergång som av ryttare anses riskfylld mellan Ploglandet och Älvsby, över väg 667, Fagerdalavägen. Österut på samma väg finns ytterligare en riskfylld övergång. Många hästar rör sig i området, bland annat från Värmdö ridklubb som är en av Värmdö kommuns största ridklubbar. Klubben har önskemål om att finna en bra lösning, förslagsvis att vänthagar anläggs vid passager längs vägen.

Längs Fagerdalavägen har en gång- och cykelväg anlagts. Den är till stora delar anlagd på mark som används för ridning under lång tid och de ridande i området önskar utnyttja denna. Diskussion om samutnyttjande pågår.

I den sydvästra delen av Värmdölandet finns ett stall, Stall Wiks gård som är beläget söder om väg 222. För att rida ut i naturen måste ryttarna korsa vägen. Vägen har en hastighetsbegränsning på 70 kilometer i timmen och sikten är dålig. Stallet önskar en markerad övergång. Vänthagar vore bra.

På Fågelbrolandet finns två riskfyllda övergångar på Stavsnäsvägen i närheten av Stenskedet, som ryttarna önskar att man skyltar upp.

Hemmesta Centrum detaljplanläggs för permanent bebyggelse som gör det olämpligt för hästhållning i framtiden. I området finns hästhållning som därför måste flyttas.

- Befintliga vägar/stigar som för närvarande används för ridning
- Önskade vägar/stigar för ridning
- - - Farliga sträckor
- Farliga övergångar

RIDINTRESSEN - VÄRMDÖLANDET & FÅGELBROLANDET

Vindö och Djurö

På Vindö och Djurö finns cirka 30 hästar. Det största stallet med 15 djur är beläget på Vindö. För att kunna röra sig i området måste ryttarna korsa vägen, som speciellt sommartid, är mycket trafikerad.

- Befintliga vägar/stigar som för närvarande används för ridning
- Önskade ridvägar/stigar för ridning
- - - Farliga sträckor
- Farliga övergångar

RIDINTRESSEN - VINDÖ & DJURÖ

RIDSPORTENS ÖNSKEMÅL

Önskemålen är uttalade av Vision Häst Värmdö

Hästar har ett stort rörelsebehov och det är viktigt för hästen såväl som ryttaren att komma ut i naturen. De flesta som rider föredrar en slinga så att ekipaget inte behöver ta sig tillbaka på samma väg. Något som även är viktigt är att ridvägar eller ridstigar finns i nära anslutning till stallet och att förflyttning mellan olika anläggningar kan ske på ett enkelt sätt. Säkerhet är viktigt för en ryttare och valet av ridväg baseras oftast på denna. Vidare är underlaget en viktig aspekt. De vägar som är bäst från ridsynpunkt är ofta grusvägar eller mindre brukningsvägar, vilka generellt har ett bra underlag. Ju blankare yta desto sämre är ett underlag från ridsynpunkt, men för mjuka underlag är inte heller önskvärda.

Något som även är viktigt att ha i åtanke vid planering av ridvägar är att hästen inte upplever sin omgivning på samma sätt som människan gör. När hästen känner sig trängd eller vid plötsligt uppkomna situationer reagerar ofta hästen med att fly. För att kunna känna sig trygg behöver hästen känna sig fri och dessutom ha plats för flykt. Självklart är det inte möjligt att undvika alla situationer som kan skrämma en häst. Mycket ansvar ligger på ryttaren gällande säkerheten. Något att ha i åtanke är även att gående kan känna sig trängda, stressade och rädda vid möte med häst.

Från säkerhetssynpunkt är den bästa lösningen att ridvägar placeras på avstånd från trafik. Det är även bra att ge hästen en riktning bort från det farliga

genom att plantera vegetation i önskad riktning. Ett sätt att minska konflikten mellan ridande, cyklister och gående är att anlägga en grusväg för hästen vid sidan av gång- och cykelvägen. Genom att sänka ner ridstigen i förhållande till cykelbanan sparar hästarna inte upp grus och de får en tydligare riktning att hålla sig till. Denna lösning gör det fullt möjligt att kombinera ridning med gång- och cykelbanor samtidigt som konflikten mellan de ridande och andra trafikantgrupperna reduceras.

I många fall är det svårt för en ryttare att undvika trafikerade vägar. Då är det viktigt för ryttaren att det finns plats vid vägkanten så att den ridande har möjlighet att flytta sig vid behov. Vid övergång av väg kan väntboxar vara ett alternativ, där hästen på ett säkert sätt kan vänta på att korsa.

En viktig aspekt för att förhindra olyckor är genom information hur ett ridekipage ska passeras på bästa sätt och genom att alla trafikanter medvetandegörs. Även skyltning av ridvägar måste vara tydlig så att t.ex. gående är förberedda på att möta ridande. För att planering och utformandet av ridvägar ska bli nöjsamma är det viktigt att hålla en dialog med markägarna i ett tidigt skede. Många markägare har inget emot att upplåta mark, förutsatt att det inte blir skador på mark, gröda eller annan ekonomisk förlust.

KÄLLFÖRTECKNING

- Bergström, Eva (2006) Förutsättningar för hästnära boende i Värmdö kommun. En utredning beställd av Värmdö kommuns plankontor hösten 2006, Värmdö: Bergström information AB.
- Bonorden, Bibbi (red.) (2008). *Hästen i kommunen: betyder mer än du tror : en praktisk guide för kommunens medarbetare*. 1. uppl. Stockholm: Nationella stiftelsen för hästhållningens främjande
- Djurskyddsmyndighetens (2007) Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om hästhållning DFS 2007:6, Jordbruksverket
- Handlingsplan för åtgärder inom hästsektorn*. (2003). Stockholm:
- Krook, Karl (red.) (1998). *Miljöbalken: 1998:808*. 1. uppl. Stockholm: Arbetskyddsmyndigheten
- Notisum AB (2009) Jordabalk (1970:994), www.notisum.se
- Palmgren Karlsson, Carina (2006) Hästen – landskapsvårdare eller marodör?. Institutionen för husdjurens miljö och hälsa, SLU
- Pedersen, Claus (2004). *Hästar och bebyggelse: underlag för den fysiska planeringen*. Malmö: Länsstyrelsen
- Persson, Hanna (2003) Planering för tätortsnära ridning – mer än bara ridhus., Examensarbete, Specialmeddelande 244, Sveriges Lantbruksuniversitet, Alnarp
- Plan- och bygglagen: lagtexten med sidoförfattningar samt cirkulärförteckning. Gällande lydelse den 1 maj 1996*. (1996). Stockholm: Kommentus
- Transportstyrelsen (2008) Hästar i trafiken. www.transportstyrelsen.se
- Troedson, Ulf (red.) (1995). *Bättre plats för arbete: planering av arbetsområden med hänsyn till miljö, hälsa och säkerhet*. 1. uppl. Karlskrona: Boverket
- Vision Häst Värmdö (2009), www.visionhastvarmdo.se
- Värmdö kommun (2009) Information till dig som tänker börja med hästhållning i Värmdö kommun, Värmdö kommun
- Värmdö kommun (2008) Lokala föreskrifter för att skydda människors hälsa och miljön. Bygg- och miljökontoret, Värmdö kommun.

VÄRMDÖ KOMMUN

Skogsbovägen 9 – 11 • 134 81 Gustavsberg
Telefon 08-570 470 00 • Fax: 08-570 483 05
varmdo.kommun@varmdo.se
www.varmdo.se